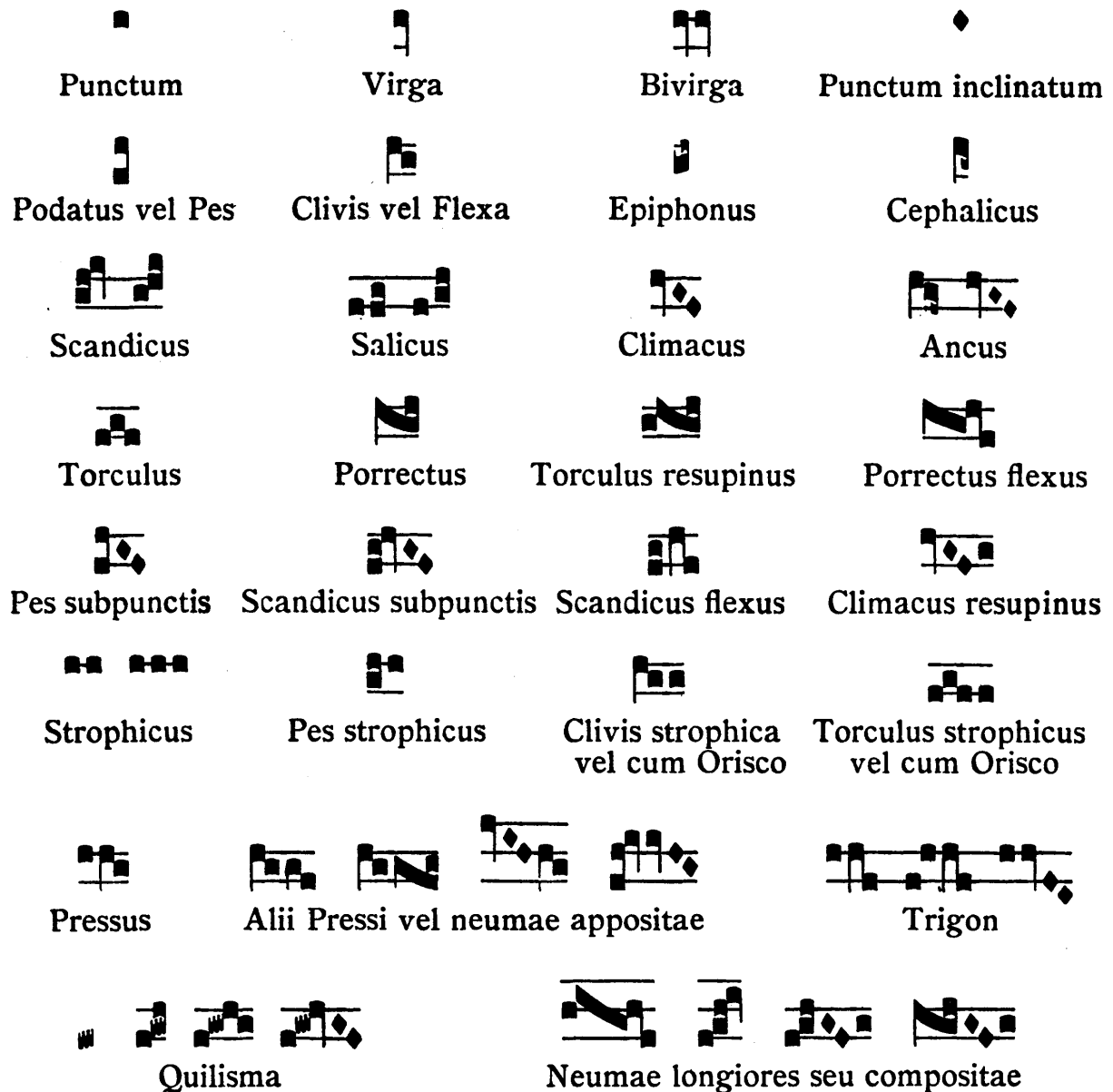

DE NOTULARUM CANTUS FIGURIS ET USU.

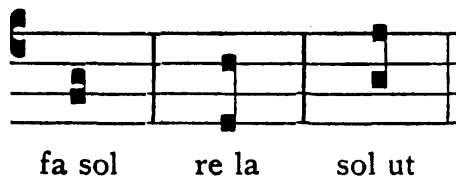
Ad rite cantandi rationem multum praestat ille notulas cantus figurandi ac praecipue conjungendi modus, qui a majoribus institutus et per totum medium aevum constanter et ubique servatus, hodiernis adhuc editoribus veluti norma commendatur.

Sequenti autem schemate oculis subjiciuntur notularum seu, ut aiunt, neumarum praecipuae figurae, simul cum earum nominibus :

Ne quis forte in interpretandis hisce figuris erret aut haesitet, nonnulla primum sunt advertenda :

1º. Binae notulae ex quibus constat *podatus* sic intelligantur, ut inferior semper proferatur ante illam quae ipsi directo superstat.

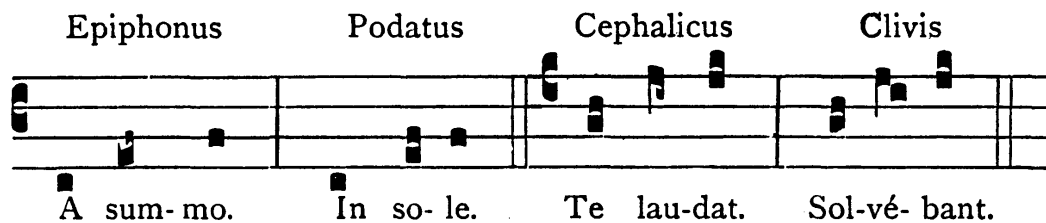

2°. Linea crassa *porrecti* in obliquum ducta pro duabus tantum ponitur notulis, ita quidem graphice copulatis, ut pro una habeatur pars summa hujus lineae, et ima pro altera.

3°. Seminota, qua *cephalicus* et *epiphonus* desinunt, haud reperitur nisi in fine unius syllabae, quando simul, altera continuo succedente, occurrunt aut gemellae more diphtongi junctim efferendae vocales, v. g. *AUtem*, *EJus*, *allelUIa*; aut plures contiguae consonantes, v. g. *oMNI's sanCTus*. Nam, ipsa cogente syllabarum natura, vox de una ad alteram limpide transiens tunc « liquescit »; ita ut in ore compressa « non finiri videatur », et quasi dimidium suae, non morae, sed potestatis amittat. (Cf. Guid., *Microl.*, c. xv).

Quando vero natura syllabarum exigit ut sonus non liquescat, sed « plenius proferatur », epiphonus locum cedit podato, et cephalicus clivi.

Aliquando duae notae, quae alteram superiorem seu virgam subsequuntur ad modum climaci, liquescunt vel saltem ultima earum; tunc ambae in minori caractere pinguntur aut in cephalicum virgae suppositum mutantur. Hujusmodi neuma climaco affinis vocatur *ancus*.

4°. Quando plures simplices notae, ut in strophico, aut in presso et huic consimilibus, sunt appositae, scilicet in eodem gradu ita dispositae, ut modico tantum inter se spatio distent, super his « vario tenore » immorandum est, habita quidem majoris vel minoris earumdem numeri ratione. In eo tamen inter se

xii. DE NOTULARUM CANTUS FIGURIS ET USU.

discrepant *strophicus* et *pressus*, quod hic fortiori vel etiam, saltem ad libitum, « tremula voce » producendus; ille vero leniori, nisi validiorem ictum acutus requirat syllabae occurrentis accentus.

5°. Alia existit nota tremulae vocis, id est *quilisma*; quae etiam supervenit in cantu tamquam « flos melodicus », et dicitur *nota volubilis* et *gradata*. Qui has exprimere voces tremulas ac volubiles non didicit, vel in his exercitatus non solus cantat, simpliciter ictu quasi mordaciori feriat notam quae quilisma praecedat, ut subtilior fiat sonus ipsius quilismatis, potius quam velocior.

6°. Cauda qua pars summa climaci, clivis et porrecti insignitur, est de « proprietate » ipsius eorum figurae quam majores usu tradiderunt. Hujusmodi notula vehementiori saepius gaudet impulsu; non tamen quia caudata, sed quia ulli cum non sit ligata praecedenti, directo vocis ictu percutitur. Lineola quandoque de una notula ad alteram ducta, ad utramque ligandam simpliciter ponitur.

7°. Neque per se ad temporis rationem pertinent puncta inclinata, quae in aliquibus neumis superiorem subsequuntur notam, ¶♦. Huic illa subdita fore ex suapte forma et ipso ordine obliquo demonstrantur; ac proinde connexis inter se vocibus sunt exprimenda.

Singulae autem neumae, qualicumque modo suae partes coalescant in scribendo, unum etiam in cantando corpus efficiunt; ita prorsus ut notulae quae primam excipiunt ex ipsa nasci videantur, cunctis quidem communi impetu deductis et effusis.

Eadem vero causa, cur notulae cujusque neumae in scripto et in cantu junguntur in unum, exigit ut ipsae neumae et visu et auditu distinguantur ab invicem : quod utique fit diverso modo pro diversis adjunctis.

1°. Quando plures neumae pluribus respondent syllabis, his articulate discretis, discernuntur et illae. Tunc neuma quaeque a syllaba cui addicitur indolem et potestatem ita mutuatur, ut majore impulsu efferatur neuma, si ipsa syllaba proprio sit fortior accentu : minore vero, si obscuriorem sonum natura syllabae requirat.

2°. Quando ad eandem syllabam plurimae aptantur neumae, harum series in varias ita dividitur partes, ut aliae inter se vel omnino vel fere cohaerentes contiguae decurrant (*Vide infra A*); aliae vero aut latiori spatio (B), aut lineola divisionis (C) separatae, per aliquam moram ultimae vocis in suo cursu tantisper suspendantur, cum facultate, si opus sit, spiritum raptim reficiendi. V. g.

xiv. DE NOTULARUM CANTUS FIGURIS ET USU.

jectum ejusdem saepius commissurae nocet, opportunius visum est ipsius loco in eundem finem adhibere asteriscum *, ut apparet in superiori exemplo : *Kyrie eleison*.

Ibi autem et in similibus locis asteriscus simplex * apponitur, ubi is qui cantabat chorus silere debet, ut alter solus succinat : duplex vero **, ubi chorus uterque postea concinit, quatenus, ut decet, cantus conjunctis tunc omnium vocibus concludatur.

Sciendum est quod $\flat$ molle, quando ponitur, solum valet usque dum occurrerit $\natural$ quadratum, aut lineola divisionis, aut dictio nova.

His bene perspectis, oportet etiam eos, qui divinae laudi dant operam, cunctis esse instructos regulis cantus, easque diligenter observent; ita tamen ut semper voci mens concordet.

Primo igitur curandum est ut verba quae cantantur plane perfecteque intelligantur (Benedictus XIV). Cantus enim oportet ut litterae sensum non evacuet sed fecundet (S. Bernardus, *Ep.* 312).

In omni textu lectionis, psalmodiae vel cantus, accentus sive concentus verborum, in quantum suppetit facultas, non negligatur; quia exinde permaxime redolet intellectus (*Instituta Patrum*).

Maxima quoque adhibenda est cura ne inaequalitas cantionis cantica sacra vitiet. Non per momenta neuma quaelibet aut sonus indecenter protendatur aut contrahatur. Una qualitate cantemus, simul pausemus, semper auscultando. Si morose cantamus, longior pausa fiat. Ut in choro, quod maxime necesse est, voces omnes in unum exeant, enitatur humiliter unusquisque suam vocem inter sonum chori concinentis includere. Omnem vocum falsitatem, jactantiam seu novitatem detestemur, et quaecumque modos teatrales redolent. Neque imitemur eos qui levitate nimia praecipitant cantum, aut gravitate inepta syllabas fantur. Omnem vero cantum si morose ac propere psallimus, semper cum facultate vocum et rotunde suavi melodia peragamus (Hucbald. Nicetas, *Instituta Patrum*).

Haec de gremio sanctorum Patrum collegimus; quorum quidam hunc modum cantandi ab Angelis didicerunt; alii Spiritu Sancto rimante in cordibus eorum, per contemplationem perceperunt. Quam formam si diligenti studio imitari conamur, nos quoque subtilem percipiemus dulcedinem intellectus, canentes Deo in cordibus nostris, spiritu et mente (*Instituta Patrum*).

DE ALIQUIBUS REGULIS IN CANTU SERVANDIS. XV.

Quibus autem in Ecclesia Dei cantandi munus incumbit, eos etiam oportet esse bene instructos de ritibus officii sui. Quapropter infra sequuntur regulae praecipuae, ex iis quae referuntur ad Graduale. (cf. XXIII).
